

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi sairausvakuutuslain muuttamisesta, kuntoutusrahalain 31 §:n poikkeuksellisesta soveltamisesta ja työntekijäin työeläkemaksun ja työttömyysvakuutusmaksun huomioon ottamisesta eräissä päivärahoissa

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan sairausvakuutuslain päivärahasäännöksiä muutettaviksi siten, että ne mahdollistavat entistä paremmin lapseksiottamisesta ja keskoslapsen syntymästä perheelle aiheutuvien erityistarpeiden huomioon ottamisen. Oikeus isyysrahaan lapsen syntymän yhteydessä muuttuisi siten, että oikeus isyysrahaan olisi äitiysrahakaudella.

Lisäksi ehdotetaan säädettäväksi laki työntekijäin työeläkemaksun ja työttömyysvakuutusmaksun huomioon ottamisesta eräissä päirähoissa. Lain mukaan niissä päiväraha-perusteisissa etuuksissa, jotka lasketaan henkilön palkan perusteella, otettaisiin vuoden 199 osalta huomioon työntekijäin työelä-

kemaksun ja työttömyysvakuutusmaksun 4,5 prosentin ansiotasoa alentava vaikutus. Samoin ehdotetaan säädettäväksi laki kuntoutusrahalain 31 §:n poikkeuksellisesta soveltamisesta, jolla kuntoutusrahan vähimmäismäärään ei tehtäisi indeksitarkistusta. Myöskään ei sairaus- ja vanhempainpäivärahan eikä erityishoitorahan vähimmäismäärää koroteta.

Esitys liittyy valtion vuoden 1997 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Lainmuutokset ovat tarkoitetut tulemaan voimaan vuoden 1997 alusta.

PERUSTELUT

1. Nykytila ja ehdotetut muutokset

1.1. Ottovanhempien vanhempainraha

Sairausvakuutuslain 21 §:n 1 momentin mukaan äitiys-, isyys- ja vanhempainrahaan on oikeus vakuutetulla, joka on asunut Suomessa vähintään 180 päivää välittömästi ennen laskettua synnytyisaikaa tai 4 momentissa tarkoitettua lapsen hoitoon ottamista. Äidin äitiys-, ja vanhempainrahan edellytyksenä on pykälän 2 momentin mukaan lisäksi, että raskaus on kestänyt vähintään 154 päivää. Isän isyysrahan edellytyksenä on pykälän 3 momentin mukaan, että isä osallistuu lapsen hoitoon eikä ole ansiotyössä tai muussa kodin ulkopuolella suoritettavassa työssä. Pykälän 4 momentin mukaan oikeus saada vanhempainrahaa on myös sellaisella vakuutetulla, joka on ottanut hoitoonsa kuutta vuotta nuoremman lapsen tarkoituksenaan ottaa hänet ottolapsekseen edellyttäen, että vakuutettu osallistuu lapsen hoitoon eikä ole ansiotyössä tai muussa kodin ulkopuolella suoritettavassa työssä. Oikeutta vanhempainrahaan ei ole kuitenkaan sellaisella vakuutetulla, joka on avioliitossa tai avioliittoa solmimatta elää ottolapseksi otettavan lapsen vanhemman tai ottovanhemman kanssa yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa.

Ottolapsen hoidon johdosta suoritetaan ottolapsen vanhemmalle sairausvakuutuslain 23 §:n 4 momentin mukaan päivärahaa jokaiselta arkipäivältä, jonka hoito jatkuu, kunnes lapsen syntymästä on kulunut 234 arkipäivää, kuitenkin vähintään 100 arkipäivältä. Vanhemmat voivat keskenään sopia siitä, kumpi heistä jää kotiin hoitamaan lasta vanhempainrahakaudella. Molemmille vanhemmille ei ole mahdollista suorittaa päivärahaa yhtäaikaa. Vastaava ajanjakso biologisilla vanhemmilla on sairausvakuutuslain 23 §:n 2 momentin mukaan 263 arkipäivää äitiysrahakauden alkamisesta. Tästä on 105 arkipäivää äitiysrahakautta ja aika on ennen kaikkea tarpeellinen äidin terveydentilan kannalta. Ottoisillä ei ole vastaavaa oikeutta isyysrahaan kuin lapsen biologisella isällä on.

Ottolapset eivät ole usein vastasyntyneitä.

Käytännössä tämä merkitsee sitä, että ottovanhempien oikeus vanhempainrahaan on monessa tapauksessa yhteensä ainoastaan lain tarjoama vähimmäismäärä, 100 arkipäivää eli noin neljä kuukautta. Erityisesti ulkomailta adoptoitavien ottolasten osalta on huomattava, että heillä sopeutuminen täysin uudenlaisiin olosuhteisiin saattaa olla pitkälinen ja vaikea prosessi. Heillä saattaa muuttua kaikki, kulttuuri, kieli, ruoka, ilmasto, hoitajat ja niin edelleen. Vanhempainloman tärkein tavoite on lapsen turvallisuudentarpeen tyydyttäminen sekä lapsen ja tämän äidin ja isän välisen yhteyden luominen. Ottolapsen tarvitsemaa aikaa uuteen äitiinsä ja isäänsä kiintymiseen ja lapsen turvallisuudentarvetta on lähtökohtaisesti verrattava biologisen lapsen vastaaviin tarpeisiin. Niissä tapauksissa, joissa lapsi lapseksioton tapahtuessa ei ole enää vastasyntynyt, hänellä saattaa olla hyvin vaikeita kokemuksia eroista ja hoidon puutteesta. Tällöin lapsen turvallisuuden tarve saattaa olla aivan erityisen merkittävä. Lapsen sopeutumista edistää, jos vanhemmilla tai ainakin toisella heistä on tilaisuus mahdollisimman pitkään olla lapsen tukena alkuaikoina. Riittävä yhteinen aika on edellytyksenä lapsen turvallisuudentunteen kasvamiselle. Tältä kannalta katsottuna laissa nykyisin olevaa vähintään 100 päivän tuettua kotonaoloaikaa ei aina voida pitää riittävänä.

Isyysraha lapsen syntymän yhteydessä on tarkoitettu paitsi isän ja lapsen toisiinsa tutustumiseen, myös helpottamaan äidin asemaa vastasyntyneen lapsen aiheuttamasta muutoksesta. Tämä tarve ei tule yhtä konkreettisesti esiin adoption yhteydessä. Toisaalta laissa olevaa kuuden vuoden ikärajaa voidaan pitää perusteltuna. Ottovanhempien vanhempainraha on tarkoitettu mahdollistamaan pienten lasten hoito. Kouluikäisen lapsen osalta ei ole enää samaa tarvetta vanhempien kotiin jäämiseen kuin alle kouluikäisten lasten osalta.

Edellä olevan vuoksi ehdotetaan voimassa olevaa sairausvakuutuslain 23 §:n 4 momenttia muutettavaksi siten, että ottovanhemmalla olisi oikeus päivärahaan nykyisen vähintään 100 arkipäivän sijasta vähintään 180 arkipäivältä eli noin seitsemältä kuukau-

delta. Tätä aikaa voidaan yleisesti ottaen pitää riittävänä lapsen turvallisuudentarpeen tyydyttämiseen ja lapsen sekä tämän ottovanhempien keskinäisen yhteyden luomiseen. Ajanjakso vastaa pituudeltaan suurin piirtein biologisten vanhempien vanhempainrahakauden pituutta.

1.2. Keskoslasten vanhempien vanhempainraha ja isyysrahaa koskeva muutos

Oikeus äitiysrahaan alkaa sairausvakuutuslain 23 §:n 1 momentin mukaan aikaisintaan 50 arkipäivää välittömästi ennen laskettua synnytysaikaa, jos vakuutettu ei ole ansiotyössä tai muussa kodin ulkopuolella suoritettavassa työssä. Äitiysrahakausi päättyy, kun etuutta on suoritettu 105 arkipäivältä. Muutoin oikeus äitiysrahaan alkaa viimeistään 30 arkipäivää välittömästi ennen laskettua synnytysaikaa ja päättyy, kun lasketusta synnytysajasta on tämä päivä mukaan lukien kulunut 75 arkipäivää. Jos raskaus on päätynyt aikaisemmin kuin 30 arkipäivää ennen laskettua synnytysaikaa, esimerkiksi ennen aikaisen syntymän johdosta 60 arkipäivää ennen laskettua synnytysaikaa, äitiysrahakausi alkaa raskauden päättymisestä lukien.

Lapsen isällä on sairausvakuutuslain 23 §:n 3 momentin mukaan oikeus kuudelta arkipäivältä suoritettavaan isyysrahaan joko äitiys- tai vanhempainrahakaudella. Sen lisäksi isyysrahaa suoritetaan vähintään kuudelta ja enintään 12 arkipäivältä lapsen syntymän yhteydessä.

Vanhempainrahaa suoritetaan sairausvakuutuslain 23 §:n 2 momentin mukaan äitiysrahakauden päättymisestä lukien joko lapsen äidille tai isälle, kunnes äitiysrahakauden alkamisesta on ensimmäinen suorituspäivä mukaan lukien kulunut 263 arkipäivää. Vanhempainrahan suorittamisaikaa pidennetään 60 arkipäivällä silloin, kun lapsia on syntynyt samalla kertaa useampia kuin yksi.

Työsopimuslain 34 §:n 1 momentin mukaan työntekijällä on oikeus raskauden ja synnytksen tai lapsen hoidon vuoksi saada äitiys-, isyys- tai vanhempainlomaksi se aika, johon hänelle sairausvakuutuslain mukaan tulevan äitiys-, isyys- tai vanhempainrahan katsotaan kohdistuvan tai, jollei hänellä ole oikeutta kyseiseen etuuteen, katsottaisiin kohdistuvan, jos hänellä sellainen oikeus olisi.

Erytyshoitorahaa suoritetaan sairausvakuutuslain 23 c §:n ja 23 d §:n 1 momentin mukaan alle 16-vuotiaan sairaan tai vammaisen lapsen vanhemmalle, jos vakuutettu osallistuu sairaalassa tai sairaalan poliklinikalla lapsensa sairauden tai vamman vuoksi annettavaan hoitoon tai kuntoutukseen ja jos lasta hoitava lääkäri katsoo osallistumisen tarpeelliseksi. Erytyshoitorahan edellytyksenä on 7—15 vuotiaan lapsen osalta, että sairaus tai vamma on vaikea. Erytyshoitorahaa ei sairausvakuutuslain 23 f §:n 3 momentin mukaan suoriteta samalta ajalta, jolta vakuutetulla on oikeus äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaan. Edellä mainittua työsopimuslain mukaista työstä poissaolo-oikeutta ei ole käytetty erityishoitorahaan.

Äitiysrahakauden kohdentuminen on osoittautunut ongelmalliseksi keskostapauksissa. Keskosten tehohoito on kehittynyt siten, että yhä useammat liian aikaisin syntyneet lapset voidaan pelastaa elämään. Aikaisintaan äitiysrahakausi voi alkaa raskauden päätyttyä kestätyään 154 päivää eli 22 raskausviikkoa. Tällöin laskettuun syntymäaikaan on jäljellä noin neljä kuukautta. Kun synnytksen laskettuun aikaan on aikaa 50 arkipäivää, raskaus on noin 31—32 viikolla. Noin 50 prosenttia 23. tai 24. raskausviikolla syntyneistä lapsista jää tehohoidon ansiosta eloon. Lähes kaikki 28. raskausviikon jälkeen syntyvät lapset, joilla ei ole hengenvaarallista vauriota, jäävät eloon. Suomessa syntyy noin 450 tällaista keskosta vuosittain.

Useimmissa tapauksissa lapsi pääsee sairaalasta suunnilleen ajankohtana, jolloin laskettu synnytysaika olisi. Sairaalahoido kestää siten 3—4 kuukautta, joskus pitempäänkin. Lapsen sairaalassaolo on sekä fyysisesti että psyykkisesti raskasta vanhemmille. Monet käyvät lapsensa luona päivittäin kodin ja sairaalan välisestä pitkästä matkasta huolimatta. Läheinen yhteys vanhempiin on hyvin tärkeää lapsen kehitykselle. Myös lapsen kotiin pääsemisen jälkeen keskoslapsen vanhemmille asetettavat vaatimukset ovat poikkeuksellisen suuret. Lapsi tarvitsee usein pitkäähkön ajan erityistä huolenpitoa ja hoitoa.

Sairausvakuutuslain äitiys- ja vanhempainrahaa koskevat säännökset eivät ota riittävästi huomioon keskoslasten vanhempien tarpeita. Normaaliin synnytysten yhteydessä äitiys- ja vanhempainrahakausi kestää yhteensä noin kymmenen kuukautta. Koska äitiysrahakausi kuitenkin alkaa välittömästi lapsen

syntymästä niissä tapauksissa, joissa lapsi syntyy aikaisemmin kuin 30 arkipäivää ennen laskettua ajankohtaa, äitiysrahakausi saattaa olla päättynyt jo ennen kuin lapsi pääsee kotiin ja vanhempainrahakausi voi olla päättynyt jo kuuden kuukauden kuluttua lasketusta synnytysajasta. Samoin isyysrahaa koskevat säännökset eivät mahdollista riittävä joustavuutta isyysloman pitämiseen perheen tarpeiden kannalta edullisimpana ajankohtana.

Olisi tärkeätä, että liian aikaisin syntyneen lapsen vanhemmille annettaisiin mahdollisuus lomaan aina siihen saakka, kun lapsi saavuttaa saman kehitysvaiheen kuin muut lapset silloin, kun heidän vanhempiansa loma päättyy. Tähän voitaisiin tarkoituksenmukaisimmin päästä pidentämällä vanhempainrahakautta ennenaikaisista syntymää vastaavasti. Tämän vuoksi ehdotetaan sairausvakuutuslain 23 §:n 2 momenttia muutettavaksi siten, että vanhempainrahan suorittamisaikaa jatketaan niin monella arkipäivällä kuin äitiysrahakausi on alkanut 50 arkipäivää aikaisemmalta ajalta. Samalla ehdotetaan lain 23 §:n 1 momentin viimeistä virkettä selvennettäväksi oikeuskäytännön mukaisesti siten, että oikeus äitiysrahaan alkaa pykälän 1 momentissa mainitusta 50 arkipäivän määräajasta riippumatta raskauden päättymisestä lukien, jos raskaus on päättynyt aikaisemmin kuin 30 arkipäivää ennen laskettua synnytysaikaa. Tällöin äitiysrahakausi päättyy normaalisti, kun äitiysrahaa on suoritettu 105 arkipäivältä.

Isyysrahan tarkoituksena on mahdollistaa isän osallistuminen lapsen hoitoon lapsen päästessä syntymän jälkeen kotiin ja edesauttaa isän ja lapsen tutustumista toisiinsa kotiympäristössä. Isyysrahan käytön joustavoittamiseksi isyysraha lapsen syntymän yhteydessä 6—12 arkipäivältä voisi kohdistua selkeämmin äitiysraha-aikaan, jolloin isyysraha-aika ei kulu ennenaikaisissa synnytystapauksissa lapsen sairaalassaoloaikana. Tämän vuoksi sairausvakuutuslain 23 §:n nykyistä 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että isyysrahaa suoritetaan vähintään kuudelta ja enintään 12 arkipäivältä äitiysrahakaudella.

Sairausvakuutuslain 23 §:n nykyisessä 3 momentissa viitataan asevelvolliselle suoritettavan isyysrahan osalta vanhaan vähimmäispäivärahaan. Sanamuotoa ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että asevelvolliselle suoritettava isyysraha on vähintään sairaus-

vakuutuslain 22 §:n 1 momentissa säädetyn isyysrahan vähimmäismäärän suuruinen.

1.3. Työntekijäin työeläkemaksun ja työttömyysvakuutusmaksun huomioon ottaminen

Työntekijät joutuvat edelleen suorittamaan vuonna 1997 työntekijän työeläkemaksun ja työttömyysvakuutusmaksun edellisvuosien tapaan. Sairausvakuutuslain mukainen päiväraha määräytyy verotuksessa todettujen työtulojen perusteella. Kuntoutusraha määräytyy samalla tavoin kuin sairausvakuutuslain mukainen päiväraha. Vastaavanlainen työtuloihin perustuva laskentamalli on myös työttömyyspäivärahoissa. Myös tapaturmavakuutuslain mukainen vuosityöansio määräytyy työtulojen perusteella. Näissä ja kaikissa muissa sellaisissa tapauksissa, joissa päivärahaetuus määräytyy bruttotyöansion perusteella, työntekijäin työeläkemaksun ja työttömyysvakuutusmaksun vaikutus on otettava huomioon vuoden 1997 osalta, muutoin sosiaalivakuutusetuuden korvaustaso jää vinoutuneeksi palkasta saatavaan tuloon nähden. Sen vuoksi ehdotetaan, että tällaisiin päivärahaetuuksiin vaikuttavista työtuloista tai maksettavasta etuudesta on vähennettävä 4,5 prosenttia ennen etuuden vahvistamista. Vähennys olisi tehtävä sekä verotuksessa todetuista että arvioiduista työtuloista. Sosiaali- ja terveysministeriö antaisi tarkemmat määräykset kunkin etuuslajin osalta.

1.4. Kuntoutusrahan vähimmäismäärän sekä sairaus- ja vanhempainpäivärahan ja erityishoitorahan vähimmäismäärän tarkistamatta jättäminen

Kuntoutusrahain 31 §:n mukaan kuntoutusrahaan, joka määräytyy 14 tai 15 §:n mukaan, tehdään vuosittain indeksitarkistus noudattaen vastaavasti, mitä työntekijäin eläkelain 9 §:ssä säädetään. Kuntoutusrahan vähimmäismäärä on kuntoutusrahain 14 §:n 3 momentin mukaisesti 60 markkaa päivältä. Kuntoutusrahan vähimmäismäärää ei ole tarkoitettu korottaa. Tämän vuoksi ehdotetaan säädettäväksi laki kuntoutusrahain 31 §:n poikkeuksellisesta soveltamisesta, jonka mukaan lakisääteisestä indeksikorotuksesta kuntoutusrahan vähimmäismäärään luovutaan vuonna 1997.

Sairausvakuutuslain mukainen vähimmäispäiväraha poistui vuoden 1996 alusta. Aino-

astaan, jos vakuutetun työkyvyttömyys on kestänyt vähintään 60 päivää, suoritetaan lain 18 b §:n 1 momentin mukaan toimeentulon turvaamisen kannalta välttämätöntä päivärahaa enintään 60 markkaa päivältä. Äitiys-, isyys- ja vanhempainrahan määrä on sairausvakuutuslain 22 §:n 1 momentin mukaan vähintään 60 markkaa päivältä. Myös erityishoitorahan määrä on lain 23 e §:n 1 momentin mukaan vähintään 60 markkaa päivältä. Mainittuja markkamääriä ei tarkisteta vuosittain työntekijäin eläkelain mukaisia indeksiä vastaavasti, vaan niiden muuttaminen edellyttää lain muutosta. Sairaus- ja vanhempainpäivärahan sekä erityishoitorahan vähimmäismäärää ei ehdoteta tässä hallituksen esityksessä muutettavaksi.

2. Esityksen vaikutukset

Viime vuosina on Suomeen adoptoitu vuosittain noin 100 ulkomaalaista lasta. Heistä on noin 20 prosenttia ollut kuusivuotiaita tai sitä vanhempia. Vuonna 1995 sijoitettiin ottolapsiksi 28 suomalaista lasta. Kaikki olivat enintään kuusivuotiaita. Lisäksi adoptoitiin 61 sijaiskotihoidossa ollutta lasta. Heistä arvioilta puolet oli yli kuusivuotiaita. Jos alle 6-vuotiaista adoptiolapsista maksetaan vanhempainrahaa nykyisen vähintään 100 arkipäivän sijasta vähintään 180 arkipäivältä, lisäkustannuksen sairausvakuutusrahastolle arvioidaan olevan noin 2,4 miljoonaa markkaa vuosittain (120 adoptiolapsesta keskimäärin 250 markkaa arkipäivältä). Keskoslapsen vanhemman vanhempainrahan muutoksesta aiheutuvan lisäkustannuksen sairausvakuutusjärjestelmälle arvioidaan olevan noin 1,5 miljoonaa markkaa, jos vuonna 1997 arvioidaan syntyvän 450 lasta aikaisemmin kuin 8,3 viikkoa (= 50 arkipäivää) ennen laskettua synnytsaikaa ja keskimääräinen vanhempainraha on 178 markkaa arkipäivältä ja vanhempainrahaa maksetaan keskimäärin 18 arkipäivältä. Yhteensä ottoja keskoslapsen vanhempainrahaan ehdotettujen muutosten arvioidaan olevan noin 4 miljoonaa markkaa vuodessa.

Kun päivärahojen perusteena olevista työtuoloista vähennetään työeläke- ja työttömyysvakuutusmaksua vastaava 4,5 prosenttia, sairaus-, työttömyys- ja tapaturmavakuutusmenot säästyy vajaa 400 miljoonaa markkaa, josta valtion osuus on vajaa 300 miljoonaa markkaa.

Sairaus- ja vanhempainpäivärahan ja eri-

tyishoitorahan sekä kuntoutusrahan vähimmäismäärän tarkistamatta jättämisen arvioidaan säästävän sairausvakuutusrahaston menoja noin 5 miljoonaa markkaa vuosittain.

Esitys liittyy valtion talousarvioesitykseen vuodelle 1997 ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Edellä olevan mukaisesti työntekijällä on vanhempainraha-ajalta oikeus vanhempainlomaan. Lakisääteinen loma-aika ei katkaise työsuhdetta, vaan sen jälkeen työntekijällä on oikeus palata aikaisempaan tai siihen rinnastettavaan työhön. Jos ottovanhempien ja keskoslasten vanhempien vanhempainrahakautta pidennetään esitetyllä tavalla, sillä on vaikutusta vanhempainloman pituuteen ja sen perusteella annettavaan vuosilomaan sekä edellä mainittuun irtisanomissuojaan. Toisaalta vanhempainpäiväraha-ajalta kertyvään vuosilomaan liittyen työnantajalla on vanhempainpäiväraha-ajalta suoritettavien vuosilomakustannusten korvaamisesta työnantajalle annettuun lakiin (238/94) perustuva oikeus saada korvausta sairausvakuutusrahastosta.

3. Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä virkatyönä. Esityksen valmistelun yhteydessä on kuultu kansaneläkelaitosta.

Esitys pohjautuu eduskunnassa tehtyihin lakialoitteisiin n:ot 36 ja 105/1994 vp. Ensin mainitun lakialoitteen mukaan ottovanhemmille annettaisiin sama oikeus äitiys-, isyys- ja vanhempainrahaan kuin biologisilla vanhemmilla on ja päivärahaa voitaisiin maksaa myös kuusivuotiaasta ja sitä vanhemmasta adoptiolapsesta. Jälkimmäisen lakialoitteen mukaan lapsen äidille annettaisiin mahdollisuus lomaan aina siihen saakka, että lapsi saavuttaa saman kehitysvaiheen kuin muut lapset silloin, kun heidän vanhempiansa loma päättyy. Lisäksi keskosien isällä tulisi olla nykyistä parempi mahdollisuus olla kotona lapsen päästessä sairaalasta.

Vanhempainrahatyöryhmä 1989:n (STM 1990:9) muistiossa on pohdittu vanhempainrahakauden pituutta keskostapauksissa. Tällöin on ollut esillä vaihtoehto, että aikaisemmin kuin 10 viikkoa (70 päivää) ennen laskettua synnytsaikaa syntyneen lapsen vanhemman vanhempainrahakautta jatkettaisiin siten, että vanhempainrahan pidennys olisi lapsen todellisen syntymän ja 30 arkipäivää

ennen laskettua aikaa alkavan laskennallisen kauden välisen ajan arkipäivien lukumäärä.

4. Voimaantulo

Lait ehdotetaan tuleviksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 1997. Sairausvakuutuslain keskoslapsen vanhemman ja ottovanhemman päivärahaa koskevaa muutosta ehdotetaan sovellettavaksi, jos raskaus on keskeytynyt tai lapsi on otettu hoitoon lain voimaantulon jälkeen.

5. Säättämisyjärjestys

Hallituksen esitykseen sisältyvistä ehdoksista päivärahasäännöksiin ehdotetut muutokset merkitsevät sitä, että ne mahdollistavat lapseksiottamisesta ja keskoslapsen syntymisestä perheelle aiheutuvien erityistarpeiden huomioon ottamisen entistä paremmin. Biologisten vanhempien isyysrahan kohdistumisaikaan ehdotettu muutos mahdollistaa isyysloman kohdentamisen perheen kannalta nykyistä tarkoituksenmukaisemmin. Työntekijän työeläkemaksun ja työttömyysvakuutusmaksun huomioon ottaminen päiväraha-perusteisissa etuuksissa estää etuuden korvaustason vinoutumisen palkasta saatavaan tuloon nähden.

Kysymys indeksitarkistuksiin liittyvien muutosten säättämisyjärjestyksestä on useaan otteeseen ollut esillä perustuslakivaliokunnassa, lähinnä aikaisemman lepäämään jättämistä koskevan säännösten valossa. Tällöin ratkaisevaa on ollut, merkitsevätkö ehdotetut muutokset sellaista lakisääteisen perusturvan heikentämistä, että esitys on ollut silloisen valtiopäiväjärjestyksen 66 §:n 7 momentin mukaisesti jätettävissä lepäämään. Perusoikeusuudistuksen voimaantulon jälkeen tulee arvioitavaksi se, merkitsevätkö muutokset sellaista puuttumista hallitusmuodon 15 a §:n 2 momentissa tarkoitettuun perustoimeentulon turvaan, että esitys tulisi käsitellä perustuslainsäättämisyjärjestyksessä. Indeksitarkistusten osalta perustuslakivaliokunnan kannanottoja perusoikeusuudistuksen

jälkeen on lähinnä yksityisalojen työeläkejärjestelmän uudistamista koskevan lainsäädännön osalta.

Säättämisyjärjestyksen kannalta keskeinen on hallitusmuodon 15 a §:n 2 momentti. Tätä säännöstä koskevissa hallituksen esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että perustoimeentuloturvan käsite on voimassa olevasta sosiaalilainsäädännöstä sinänsä riippumaton. Säännöksen tarkoituksena ei siten ole ollut turvata tavallisella lailla määriteltyjä yksittäisiä etuuksia tai tällaisten etuuksien tasoa sellaisenaan. Perustoimeentulon turvan riittävyttä arvioitaessa on hallituksen esityksen perustelujen mukaan merkitystä sillä, onko henkilöllä lakisääteiset turvajärjestelmät ja hänen tilanteensa, kuten esimerkiksi perhesuhteensa muutoin, kokonaisuutena arvioiden toimeentulon edellytykset huolimatta siitä, että hänen normaalit toimeentulomahdollisuutensa ovat säännöksessä tarkoitettua syyn vuoksi heikentyneet. Hallitusmuodon 15 a §:n 2 momentin vaatimuksia eivät siten vastaisi sellaiset lainsäädännölliset muutokset, jotka merkitsisivät olennaista puuttumista edellä tarkoitettuun tavoin suojattuun perustoimeentulon turvaan. Sairauspäivärahan ja äitiys-, isyys- ja vanhempainrahan sekä erityishoitorahan vähimmäismäärästä on säädetty laissa. Muutos siihen edellyttää lain muutosta. Kuntoutusrahan vähimmäismäärää korotetaan työntekijän eläkelain mukaisen indeksin muutosta vastaavasti. Edellä mainittuna olennaisena puuttumisena ei voida pitää pelkästään sitä, että indeksitarkistus jää toteutumatta. Tämä näkökanta on vahvistettu useissa perustuslakivaliokunnan lausunnoissa.

Hallituksen esitykseen ei sisälly ehdotuksia, jotka heikentäisivät hallitusmuodon 15 a §:n 2 momentissa tarkoitettua perustoimeentulon turvaa. Tämän vuoksi lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäättämisyjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

sairausvakuutuslain 23 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 4 päivänä heinäkuuta 1963 annetun sairausvakuutuslain (364/63) 23 §:n 1—4 momentti,
 sellaisina kuin ne ovat, 23 §:n 1 momentti 28 päivänä joulukuuta 1990 annetussa laissa (1324/90) ja 23 §:n 2—4 momentti 30 päivänä joulukuuta 1992 annetussa laissa (1653/92), seuraavasti:

23 §

Oikeus äitiysrahaan alkaa aikaisintaan 50 arkipäivää välittömästi ennen laskettua synnytysaikaa, jos vakuutettu ei ole ansiotyössä tai muussa kodin ulkopuolella suoritettavassa työssä. Tällöin äitiysrahakausi päättyy, kun etuutta on suoritettu 105 arkipäivältä. Muutoin oikeus äitiysrahaan alkaa viimeistään 30 arkipäivää välittömästi ennen laskettua synnytysaikaa ja päättyy, kun lasketusta synnytysajasta on tämä päivä mukaan lukien kulunut 75 arkipäivää. Jos raskaus on päättynyt aikaisemmin kuin 30 arkipäivää ennen laskettua synnytysaikaa, oikeus äitiysrahaan alkaa ensimmäisestä virkkeestä poiketen raskauden päättymisestä lukien ja päättyy, kun etuutta on suoritettu 105 arkipäivältä.

Vanhempainrahaa suoritetaan äitiysrahakauden päättymisestä lukien lapsen äidille tai isälle, kunnes äitiysrahakauden alkamisesta on ensimmäinen suorituspäivä mukaan lukien kulunut 263 arkipäivää. Vanhempainrahan suorittamisaikaa pidennetään 60 arkipäivällä silloin, kun lapsia on syntynyt samalla kertaa useampi kuin yksi. Jos äitiysrahakausi on 1 momentin mukaisesti alkanut aikaisemmin kuin 50 arkipäivää ennen laskettua synnytysaikaa, vanhempainrahan suorittamisaikaa pidennetään niin monella

arkipäivällä kuin äitiysrahakausi on alkanut 50 arkipäivää aikaisemmalta ajalta.

Edellä 21 §:n 3 momentissa tarkoitettulla vakuutetulla on oikeus kuudelta arkipäivältä suoritettavaan isyysrahaan joko äitiys- tai vanhempainrahakaudella. Sen lisäksi isyysrahaa suoritetaan vähintään 6 ja enintään 12 arkipäivältä äitiysrahakaudella. Asevelvollisena vakinaisessa palveluksessa, asettomana, reserviläisenä tai nostoväkeen kuuluvana puolustusvoimien palveluksessa taikka siviilipalvelusmiehenä olevalle isälle suoritetaan samoin edellytyksin isyysrahaa loman tai isyysvapaan ajalta. Isyysraha on tällöin 22 §:n 1 momentissa tarkoitettun vähimmäismäärän suuruinen.

Ottolapsen hoidon johdosta suoritetaan vanhempainrahaa 21 §:n 4 momentissa tarkoitettulle vakuutetulle tai hänen puolisolleen jokaiselta arkipäivältä, jonka hoito jatkuu, kunnes lapsen syntymästä on kulunut 234 arkipäivää, kuitenkin vähintään 180 arkipäivältä.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 1997 ja sitä sovelletaan, jos raskaus on keskeytynyt tai lapsi on otettu hoitoon lain voimaantulon jälkeen.

2.

Laki**kuntoutusrahalain 31 §:n poikkeuksellisesta soveltamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §
Sen estämättä, mitä kuntoutusrahalain (611/91) 31 §:ssä säädetään kuntoutusrahaan vuosittain tehtävästä indeksitarkistuksesta, indeksitarkistusta ei tehdä vuonna 1997 kuntoutusrahalain 14 §:n 3 momentissa tarkoitettun kuntoutusrahan vähimmäismäärän osalta.

2 §
Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1997 ja on voimassa vuoden 1997 loppuun.

3.

Laki**työntekijäin työeläkemaksun ja työttömyysvakuutusmaksun huomioon ottamisesta eräissä päivärahoissa**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Jos laissa tai asetuksessa säädetään tai valtioneuvoston päätöksellä määrätään, että päivärahan tai sitä vastaavan etuuden määrässä on otettava huomioon henkilön työ- tai virkasuhteessa saadut työtulot, on näistä työtuloista tai maksettavasta etuudesta vuonna 1997 vähennettävä 4,5 prosenttia.

2 §

Tarkemmat määräykset tämän lain soveltamisesta antaa asianomainen ministeriö.

3 §

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 1997.

Helsingissä 4 päivänä lokakuuta 1996

Tasavallan Presidentti

MARTTI AHTISAARI

Sosiaali- ja terveysministeri *Sinikka Mönkäre*

1.

Laki

sairausvakuutuslain 23 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 4 päivänä heinäkuuta 1963 annetun sairausvakuutuslain (364/63) 23 §:n 1—4 momentti,

sellaisina kuin ne ovat, 23 §:n 1 momentti 28 päivänä joulukuuta 1990 annetussa laissa (1324/90) ja 23 §:n 2—4 momentti 30 päivänä joulukuuta 1992 annetussa laissa (1653/92), seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

23 §

Oikeus äitiysrahaan alkaa aikaisintaan 50 arkipäivää välittömästi ennen laskettua synnytysaikaa, jos vakuutettu ei ole ansiotyössä tai muussa kodin ulkopuolella suoritettavassa työssä. Tällöin äitiysrahakausi päättyy, kun etuutta on suoritettu 105 arkipäivältä. Muutoin oikeus äitiysrahaan alkaa viimeistään 30 arkipäivää välittömästi ennen laskettua synnytysaikaa ja päättyy, kun lasketusta synnytysajasta on tämä päivä mukaan lukien kulunut 75 arkipäivää. Jos raskaus on päätynyt aikaisemmin kuin 30 arkipäivää ennen laskettua synnytysaikaa, äitiysrahakausi alkaa raskauden päättymisestä lukien.

Vanhempainrahaa suoritetaan äitiysrahakauden päättymisestä lukien lapsen äidille tai isälle, kunnes äitiysrahakauden alkamisesta on ensimmäinen suorituspäivä mukaan lukien kulunut 263 arkipäivää. Vanhempainrahan suorittamisaikaa pidennetään 60 arkipäivällä silloin, kun lapsia on syntynyt samalla kertaa useampia kuin yksi.

Edellä 21 §:n 3 momentissa tarkoitettulla vakuutetulla on oikeus 6 arkipäivältä suoritettavaan isyysrahaan joko äitiys- tai vanhempainrahakaudella. Sen lisäksi isyysrahaa suoritetaan vähintään 6 ja enintään 12 arkipäivältä lapsen syntymän yhteydessä. Ase-

23 §

Oikeus äitiysrahaan alkaa aikaisintaan 50 arkipäivää välittömästi ennen laskettua synnytysaikaa, jos vakuutettu ei ole ansiotyössä tai muussa kodin ulkopuolella suoritettavassa työssä. Tällöin äitiysrahakausi päättyy, kun etuutta on suoritettu 105 arkipäivältä. Muutoin oikeus äitiysrahaan alkaa viimeistään 30 arkipäivää välittömästi ennen laskettua synnytysaikaa ja päättyy, kun lasketusta synnytysajasta on tämä päivä mukaan lukien kulunut 75 arkipäivää. Jos raskaus on päätynyt aikaisemmin kuin 30 arkipäivää ennen laskettua synnytysaikaa, *oikeus äitiysrahaan alkaa ensimmäisestä virkkeestä poiketen* raskauden päättymisestä lukien *ja päättyy, kun etuutta on suoritettu 105 arkipäivältä.*

Vanhempainrahaa suoritetaan äitiysrahakauden päättymisestä lukien lapsen äidille tai isälle, kunnes äitiysrahakauden alkamisesta on ensimmäinen suorituspäivä mukaan lukien kulunut 263 arkipäivää. Vanhempainrahan suorittamisaikaa pidennetään 60 arkipäivällä silloin, kun lapsia on syntynyt samalla kertaa useampi kuin yksi. *Jos äitiysrahakausi on 1 momentin mukaisesti alkanut aikaisemmin kuin 50 arkipäivää ennen laskettua synnytysaikaa, vanhempainrahan suorittamisaikaa pidennetään niin monella arkipäivällä kuin äitiysrahakausi on alkanut 50 arkipäivää aikaisemmalta ajalta.*

Edellä 21 §:n 3 momentissa tarkoitettulla vakuutetulla on oikeus kuudelta arkipäivältä suoritettavaan isyysrahaan joko äitiys- tai vanhempainrahakaudella. Sen lisäksi isyysrahaa suoritetaan vähintään 6 ja enintään 12 arkipäivältä *äitiysrahakaudella.* Asevelvol-

Voimassa oleva laki

velvollisena vakinaisessa palveluksessa, aseettomana, reserviläisenä tai nostoväkeen kuuluvana puolustusvoimien palveluksessa taikka siviilipalvelusmiehenä olevalle isälle suoritetaan samoin edellytyksin isyysrahaa loman tai isyysvapaan ajalta. Isyysraha on tällöin vähimmäispäivärahan suuruinen.

Ottolapsen hoidon johdosta suoritetaan vanhempainrahaa 21 §:n 4 momentissa tarkoitettulle vakuutetulle tai hänen puolisolleen jokaiselta arkipäivältä, jonka hoito jatkuu, kunnes lapsen syntymästä on kulunut 234 arkipäivää, kuitenkin vähintään 100 arkipäivältä.

Ehdotus

lisena vakinaisessa palveluksessa, aseettomana, reserviläisenä tai nostoväkeen kuuluvana puolustusvoimien palveluksessa taikka siviilipalvelusmiehenä olevalle isälle suoritetaan samoin edellytyksin isyysrahaa loman tai isyysvapaan ajalta. Isyysraha on tällöin 22 §:n 1 momentissa tarkoitettun vähimmäismäärän suuruinen.

Ottolapsen hoidon johdosta suoritetaan vanhempainrahaa 21 §:n 4 momentissa tarkoitettulle vakuutetulle tai hänen puolisolleen jokaiselta arkipäivältä, jonka hoito jatkuu, kunnes lapsen syntymästä on kulunut 234 arkipäivää, kuitenkin vähintään 180 arkipäivältä.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1997 ja sitä sovelletaan, jos raskaus on keskeytynyt tai lapsi on otettu hoitoon lain voimaantulon jälkeen.

